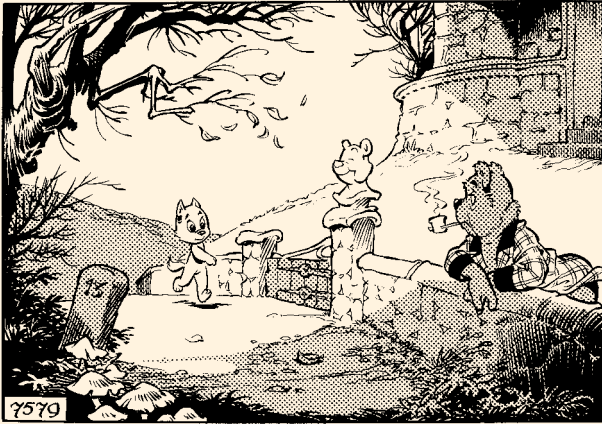

Paddenstoelen in het decor

Op een ochtend, enige tijd later, wandelde Tom Poes weer eens langs Bommelstein. Het was een stille herfstmorgen vol geuren, en de zon wierp een bleek licht op heer Ollie, die over de muur van zijn achtertuin leunde.

Op de tekening hier-naast uit 'Het losgetrilde inzicht' zien we in de linkerhoek een groepje paddenstoelen staan waarin je de kale inktzwam zou kunnen herkennen – zie onder (foto John den Daas)

Op de afbeeldingen van de Bommelverhalen komen nogal eens paddenstoelen voor. Zoals gezegd leveren ze vaak een belangrijke bijdrage aan de sfeer van de tekeningen. Ze zijn vooral te zien in het bos, en zeker als het herfst is. Dat lijkt het favoriete jaargetijde van Toonder: hij leeft zich dan niet alleen uit in het tekenen van de voor hem zo kenmerkende kale bomen met knoestige stammen en grillig gevorkte takken, maar hij beeldt ook vaak paddenstoelen af tussen de wortels van deze bomen.

We begonnen dit boekje met een citaat uit het verhaal 'De

Bospaddenstoelen

Veel paddestoelen in de Bommelverhalen zijn te zien in het bos. In bossen groeien vaak verschillende soorten door elkaar, en er valt veel te zien aan vormen en kleuren. Aan het einde van de zomer en het begin van de herfst komen ze tevoorschijn op de bosbodem: eerst de russula's met hun prachtige kleuren, en de smakelijke boleten, zoals het eekhoortjesbrood; wat later de vliegenschimmels, gordijnzwammen en ridderzwammen, te kust en te keur.

Het afgefallen blad wordt bevolkt door kleine, vaak onopvallende paddenstoelen, zoals de mycena's en taailingen, en talrijke andere soorten, die hard aan het werk zijn het strooisel te verteren.

Op de bomen zie je groepen houtzwammen: harde, stevige paddenstoelen, die soms jaren op een boomstam blijven zitten en langzaam het hout verteren (zie ook kader verturving), maar ook plaatjeszwammen, zoals bundelzwammen en *Mycena*-soorten.

Op een mooie dag in een goede herfst waarin het voldoende regent, kun je op een boswandeling onder leiding van een paddenstoelendeskundige (mycoloog) op een namiddag al gauw honderden soorten op je lijstje zetten.

Gordijnzwam
(foto Machiel
Noordeloos)

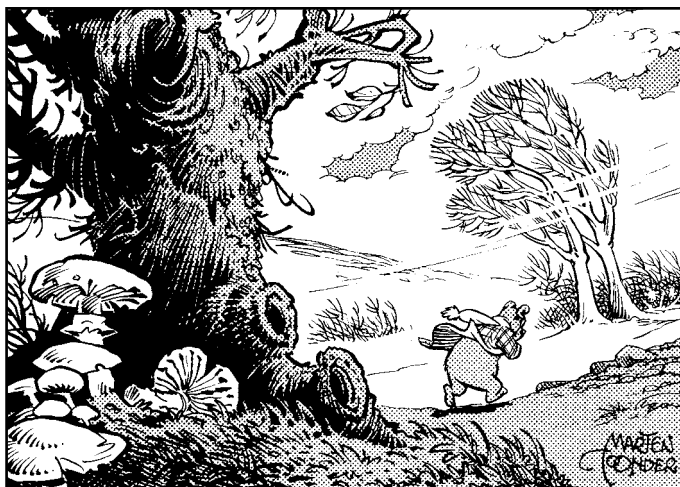

Diverse bospaddestoelen op één boom: groepjes zwavelkoppen en een tonderzwam

Beukenridderzwam (foto's Machiel Noordeloos)

‘Met ferme pas schreed de ondernemende heer tegen de stormwind in over de heide’ in ‘De ombrenger’. Hier zijn duidelijk enkele honingzwammen te zien, met hun mooi ontwikkelde ring en groeiwijze in groepen.

ombrenger’. In datzelfde verhaal komen nog een paar prachtig herfstige platen voor met diverse soorten fraaie paddenstoelen op de voorgrond, zoals die hierboven en hieronder.

Paddenstoelen in de buurt van het huisje van buurvrouw Dodel in ‘De ombrenger’

Onder bovenstaande boom tref je paddenstoelen aan met een ring aan de steel. Bovendien is er in het grootste exemplaar duidelijk een *velum* te zien: dat is een vlies dat bij sommige soorten paddenstoelen in jonge staat de plaatjes beschermt

tegen uitdrogen, en bij het spreiden van de hoed losscheurt in onregelmatige flappen. Aangezien deze paddenstoelen aan de voet van een boom groeien, lijkt het erop dat hier sombere honingzwammen zijn afgebeeld, een zwam die vaak in grote groepen bij of op stammen van bomen groeit, en laat in november zijn hoogtepunt heeft.

Over het algemeen worden deze paddenstoelen

De honingzwam

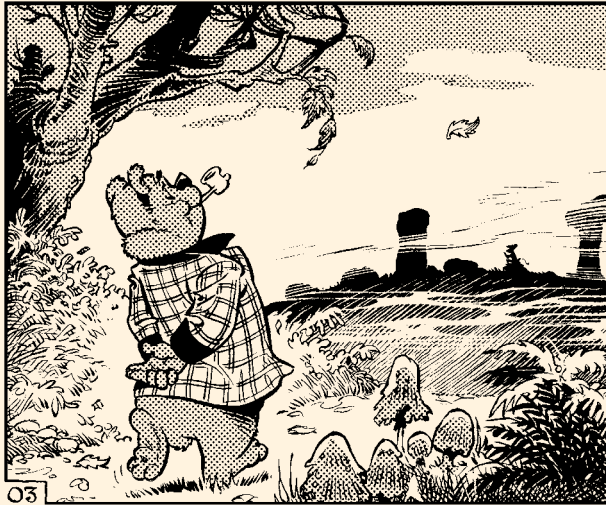
De honingzwam is een van de meest algemene paddenstoelen. Hij komt op naald- en loofhout voor en groeit vaak in grote groepen, soms met meer dan honderd exemplaren. Kenmerkend is de bruingle tot donkerbruine hoed en relatief lange steel, meestal met een mooi ontwikkelde ring of manchet. Ze groeien op dood en levend hout, en verschijnen meestal wat later in het najaar. Eigenlijk staat honingzwam voor een vijftal verschillende soorten die je met wat oefening wel uit elkaar kunt houden.

Ze verschillen ook in de mate waarin ze parasitair zijn, er zijn tamelijk agressieve vormen die hun gastheer snel doen afsterven, en daarom wordt de honingzwam vaak gevreesd door bosbouwers en hoveniers. Honingzwammen vormen vaak dikke, zwarte myceliumstrengen ('rhizomorfen') die over het substraat lopen, en waarmee de zwam niet alleen op zoek gaat naar een nieuw substraat, maar ook worden deze 'veters' gebruikt om water te transporteren.

Jonge honingzwammen zijn eetbaar, maar worden soms door hun zware verteerbaarheid niet verdragen.

Honingzwammen
(foto Johan van Dongen)

De volgende morgen was het weer opgeklaard en een milde zon wierp krachteloze stralen over het landschap, zodat heer Bommel besloot een herfstwandeling te gaan maken. 'Gewoon een loopje over mijn eigen terrein', sprak hij tot zichzelf.

'Daar geniet ik altijd zo van als de gele bladeren bloeien. En nergens komen de paddenstoelen zo mooi op als thuis, zeg ik altijd maar.'

niet vermeld in de tekst. In het citaat uit 'De denktank' (1977) hierboven worden de paddenstoelen bij wijze van uitzondering wél genoemd, en wel door heer Bommel.

Een interessante vraag is of Toonder en de medewerkers die de tekeningen in potlood opzetten, gewoon maar hun fantasie gebruikten bij het tekenen van paddenstoelen, of dat zij ze 'naar het leven' tekenden aan de hand van werkelijk in de natuur voorkomende soorten, al dan niet aan de hand van een paddenstoelenboekje. Het is natuurlijk allebei mogelijk (zie hierover ook pagina ---). In elk geval is in de paddenstoelen die we hierboven zien, de geschubde inktzwam te herkennen.

De potloodtekenaar van de bovenstaande tekening was

Geschubde inktzwam

De geschubde inktzwam is hier te herkennen aan de hooggesteelde, schubbige hoedjes. Het is een algemeen voorkomende paddenstoel die van de vroege zomer tot laat in de herfst in grote groepen te vinden is op rommelige plekken, zoals door de mens bewerkte grond, die vaak met organisch afval en stikstof verrijkt is, zoals wegranden en grasperken. Ze verschijnen onverwacht, als witte bolletjes waarvan de steel zich snel strekt. Het aanvankelijk witte, geschubde hoedje met bleke, dunne plaatjes aan de onderzijde vervloeit snel tot een zwarte massa (de 'inkt') die aantrekkelijk is voor insecten, die zo de sporen verspreiden.

Jong geoogst, voordat de inkt gaat vloeien, wordt deze paddenstoel graag gegeten als een delicatessen. De kale inktzwam daarentegen, die grijzer is en vezelig in plaats van schubbig (zie pagina 23), is minder onschuldig. Indien men bij het nuttigen van deze paddenstoel een glaasje wijn drinkt, reageert de alcohol met het in de zwam aanwezige stofje coprine, wat onmiddellijk heftige ziekteverschijnselen veroorzaakt. Zoals te lezen is op de website van het Belgische gifcentrum (www.antigifcentrum.be): 'De inname van alcohol binnen de 72 uur, die volgen op een maaltijd met kale inktzwammen, kan heel vlug een intolerantie aan alcohol (antabuse-effect) veroorzaken: roodheid van hals en aangezicht, hoofdpijn, duizeligheid, daling van de bloeddruk, braken en overvloedig zweten.'

Geschubde inktzwam
(foto Johan van Dongen)